

SOR Konferansen, Bergen 2022

SPELL

v/ Lilly Eskeland og Eivind Mikkelsen
Veiledningsteamet, Enhet for
funksjonshemmede, Sandnes
Kommune

Click to add text

The graphic features a large, light green, rounded shape on the right side of the slide. Inside this shape, there is a smaller, solid green circle. To the right of the main shape, there is a smaller, solid yellow circle. The background is a dark green color.

Introduksjon

- SPELL er utviklet av organisasjonen The National Autistic Society (NAS) som siden 1964 har tilbudt støtte til personer innen autismespekteret, deres familier og profesjonelle
- Innspill og erfaringer fra mennesker med autisme, deres pårørende og fagfolk, samt forskningsresultater har ledet til utviklingen av den kunnskapsbaserte tilnærmingen SPELL (Beadle-Brown & Mills 2018)
- SPELL er i utgangspunktet utarbeidet som en personsentrert tilnærming for mennesker innen autismespekteret (ASF), men er også relevant i arbeid med mennesker med utviklingshemming (Beadle Brown & Mills 2018)
- Søkelyset er rettet mot fem essensielle nøkkelområder i utviklingen av gode praksiser
- Nøkkelområdenes hovedområder har ført til benevnelsen SPELL - et akronym bestående av engelske begrep som lett kan oversettes til norsk

SPELL

Structure - **S**truktur

Positive approaches and expectations - **P**ositive tilnærminger og forventninger

Empathy - **E**mpati

Low arousal - **L**avaffektiv tilnærming

Links - **L**enker til og mellom involverte parter for å sikre samarbeid og konsistens

Kunnskapsbase

- Liten forskning på SPELL, men er trukket frem av blant annet av Bradshaw (2018) som et godt rammeverk og personsentrert tilnærming hvor det blir gitt personalstøtte som fremmer god livskvalitet og påvirkning i eget liv
- Ifølge SPELL er viktig at en benytter en helhetlig tilnærming som tar i bruk preventive metoder og som respekterer menneskeverdet
- Prinsippene i SPELL bygger på er relasjonell forståelse av funksjonshemming – en forståelse som også ligger til grunn for diskriminering- og tilgjengelighetsloven og CRPD
- Med utgangspunkt i disse prinsippene kan en si at SPELL er en proaktiv strategi som bygger på personsentrerte verdier

SPELL - rammeverket

SPELL er et rammeverk og en måte å organisere tjenester til mennesker med autismspekterforstyrrelse (ASF), kognitiv funksjonssvikt eller andre mennesker med stort behov for struktur

SPELL skal legge til rette for å utvikle **de sterke sidene** og ferdighetene personen allerede har. Dette krever en grundig kjennskap til, kunnskap om og forståelse for personen

SPELL er ingen behandling i seg selv, men **angir prinsipper** for samhandling og tilrettelegging i miljøet som kan fremme livskvalitet og redusere atferd som utfordrer

Nøkkelverdier/ prinsipper i SPELL:

1. Individuell tilnærming og tilrettelegging
2. Positiv tilnærming og forventning. Vektlegging av det personen kan, og har mulighet for å oppnå
3. Ærlighet - unngå overdrevne eller villedende påstander. Innrøm at vi ikke vet alt
4. Respekt for den enkelte, aksept av personens egenart
5. Etisk praksis. Minst mulig inngripende, i tråd med grunnleggende menneskerettigheter og rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Velge sosialt gyldige tiltak

Alle kan ha nytte av SPELL

- Vi trenger alle struktur i livet vårt for å få oversikt, organisere dagene og planlegge fremtidige hendelser
- Vi trenger alle å bli sett positivt, bli verdsatt og få lov til å dyrke våre interesser og bruke våre evner
- Vi trenger alle at andre mennesker møter oss med respekt, empati og at de lytter til våre synspunkter og lar oss delta
- Vi trenger alle å redusere usunt stress og konfrontasjon i livet vårt, og nyte rolige stunder innimellom
- Vi ønsker alle å bli behandlet rettferdig og konsekvent, og få hjelp med eventuelle problemer

Struktur

Mål: Bidra til at hverdagen blir oversiktlig og forutsigbar

Hvordan?

Tilpasse fysiske rammebetingelser, dagligdagse rutiner og samhandlingen mellom mennesker

Avklare forventninger

Hvorfor?

God struktur er noe konkret og forutsigbart, som kan redusere angst og bekymring.

Kan gjøre det enklere for personen å ta valg, oppnå kontroll og handle selvstendig.

Individuelt tilpasset struktur er noe av det viktigste i all miljøarbeid

Bygger på en forståelse av at mangel på struktur øker sannsynligheten for atferd som utfordrer

Eksempler på god praksis:

Faste rutiner – for både tjenestemottaker og tjenesteyter

Bruk av visuelle hjelpemidler; konkrete, bilder, tekst etc. på papir, data, telefon eller nettbrett

Bruk av dagsplan (plan for denne aktiviteten/neste aktivitet/deler av dagen eller hele dagen) som viser klart hva som skal skje, når og hvor, **med hvem** + hva man trenger

Dagsplanen må være individuelt tilpasset og oppdatert

Utarbeide skriftlige rutiner for tjenesteyternes samhandling med personen

Når en noenlunde etablert struktur er på plass → arbeide for å hindre at personen stivner i rutinene, øve opp en viss fleksibilitet

Positive tilnærminger og forventinger

Mål: Styrk personens selvtillit og selvfølelse ved å bygge på naturlige sterke sider, interesser og evner

Hvordan?

- Ha positiv, men realistiske forventninger. Vær obs på faren for over/undervurdering
- Støtt personen i å prøve nye ting og engasjere seg i aldersmessige, meningsfulle aktiviteter og relasjoner
- Vektlegg selvbestemmelse og brukermedvirkning. Vær obs på at en del personer vegrer seg mot nye erfaringer og potensielt ubehag

Hvorfor?

- Arbeid ut fra at personen kan og vil gjøre noe. Gi personen støtte til å gjøre det, men samtidig jobbe forsiktig for å sikre at opplevelsen er positiv

Positive tilnærminger og forventninger i praksis

- Kartlegging av ferdigheter, interesser og vanskelige områder = bli kjent med personen
- Fokus på en positiv samhandlingsprosess (brukermedvirkning, selvbestemmelse, motivasjon, engasjement, etc)
- Gi nødvendig men sensitiv hjelp og støtte, også til å prøve nye aktiviteter
- Endre/grip inn i tide når det er stor sannsynlighet for at livskvaliteten reduseres

Vær obs dersom:

- Personen gis valg og oppgaver vedkommende ikke har kognitiv kapasitet til å håndtere
- Overvurdering. Kan føre til atferd som utfordrer, grunnet mangel på opplevelse av mestring, angst og usikkerhet m.m.
- Undervurdering. Kan føre til at personen kjeder seg grunnet for enkle/uinteressante oppgaver
- Personen blir ikke oppmuntret og støttet til å prøve nye aktiviteter
- Personen opplever avmakt grunnet urimelige vilkår, tjenesteytternes holdninger, mangel på kunnskap og forståelse, etc.

Empati

Mål: Tjenesteyter evner å se situasjonen fra personens perspektiv

Hvordan?

- Innhent nødvendig og relevant informasjon
- Bygg en god relasjon med personen
- Kartlegg påvirkninger som kan være ubehagelige for personen
- Respekt for personen - «retten til å være annerledes/seg selv»
- Møt personen med empati og positiv tilnærming
- Skill mellom rollen som Privat – Personlig – Profesjonell

Hvorfor?

- For at personen skal oppleve å blir hørt/forstått ut fra sine forutsetninger

Empati i praksis

- Bli kjent med og bygg en god relasjon med personen
- Viktig at personen opplever å blir hørt/forstått, samt forstår hva som blir formidlet/forventet
- Kartlegg påvirkninger som kan være ubehagelige for personen
- Hvis mulig, unngå situasjoner/faktorer som utløser stress hos personen. Hvis ikke dette er mulig, bør det som oppleves vanskelig forsøkes å tilnærmes på en positiv måte
- Unngå at personen blir tillagt evner/meninger/atferd, med utgangspunkt kun i personlige egenskaper eller diagnose
- Ha forståelse for behov for individuell tilrettelegging for personen, i ulike situasjoner og ut fra dagsform

Lavaffektiv tilnærming

- Finne verdige og sosialt valide måter å forebygge og takle aggressiv atferd på
- Erkjennelse av at slik atferd ofte er utløst av tjenesteyterne
- Utfordrer ansattes antagelser om hvordan atferd som utfordrer oppstår
- Utfordrer tjenesteyternes antagelser om hvordan atferd som utfordrer bør håndteres på kort sikt
- Utfordrer tjenesteyternes eventuelle negative tenkemåter og antakelser rundt personen (McDonnell 2013; Studio 3)
- Har som utgangspunkt at det er en nær sammenheng mellom fysiologisk aktivering og atferd

Lavaffektiv tilnærming i praksis

- Unngå eller begrense opphold på steder med mye støy og mange inntrykk
- Tilrettelegg miljø/samhandlingsrutiner med tanke på reduksjon av ubehagelige stimuli (mye snakking, lyder, varme, lys, lukt, berøring, visuelle faktorer, etc.)
- Ha en positiv, tydelig og rolig fremtoning i samhandling med personen
- Så få tjenesteytere som mulig
- Reduser krav og forventninger i en krisesituasjon
- Ha en dempende kommunikasjon verbalt, med kroppsspråk, blick og kroppsholdning
- Grip inn når det er nødvendig for å forhindre vesentlig skade. Bruk minst mulig inngripende tiltak

Links – lenke sammen

- Lenke sammen alle som er involvert i samhandling med personen
- Fokus på samhandling med personen, pårørende, barnehage, skole, aktivitetssenter, arbeidstilbud, spesialisthelsetjeneste og andre involverte
- Ivareta brukermedvirkning
- Avklar roller for de involverte
- Være involverende imøtekommende og oppmuntrende for et bra samarbeid
- Vær pliktoppfyllende i rollen som tjenesteyter
- Tilstreb nødvendig lik praksis blant tjenesteyterne - for å unngå "privat" praksis
- Legge til rette for deltagelse og aktivitet i samfunnet, ut fra personens interesser og forutsetninger

Verdiperspektivet

- Nøkkelverdiene i SPELL samsvarer med Positiv atferdsstøtte - PAS sine verdier og rammeverk (Mansell et.al 2012)
- PAS har røtter tilbake til USA på 80-tallet, og har utviklet seg til å bli et verdi- og metodemessig rammeverk for å forstå, forebygge og redusere utfordrende atferd hos tjenestemottakerne med mål om at de skal oppnå meningsfulle liv og sikre aktiv deltakelse i relasjoner, aktiviteter og i samfunnet (Carr, Dunlap, Horner m.fl 2002)
- PAS omfavner ideen om at humanistiske verdier ikke skal erstatte empirisme, men i stedet bør veilede empirismen. Vitenskapen forteller oss hvordan vi kan endre ting, mens verdiene forteller oss hva som er verdt å endre (Carr, 1996, I Carr mfl.2020)
- Med utgangspunkt i dette representerer PAS en sammensmelting av verdier og teknologi, ved at ulike strategier blir vurdert
- PAS matcher godt med tilnærmingen SPELL som har fokus på personsentrerte verdier, selvbestemmelse og livskvalitet

Våre erfaringer med bruk av SPELL

- Brukt i opplæring og veiledning av tjenesteytere i EFF siden 2016
- Brukt ovenfor personer både med og uten autismespekterforstyrrelser
- Brukes alltid i pårørendeveiledning
- Opplever at det gir økt forståelse for en persons positive sider og ressurser
- Kan vise til god effekt i arbeid med å forebygge og redusere av atferd som utfordrer
- Passer godt inn i kommunens verdier og rammeverk og andre personsentrerte tilnærminger som vises til i boken Kunnskapsbasert miljøterapeutisk arbeid